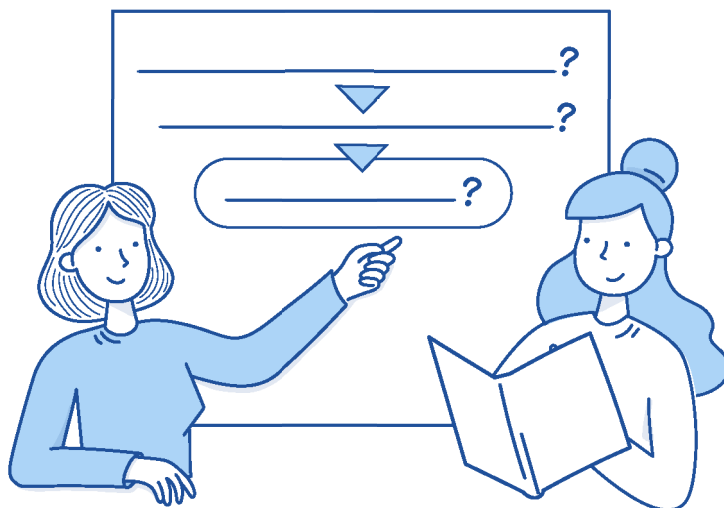

מדריך לניסוח שאלות מחקר

מחקר איכותני

יש לבחור שאלה ראשית אחת בלבד. שאלה ראשית במחקר איכותני היא רחבה, ומבקשת לבחון תופעה או מושג לעומקם. לשם כך על החוקר לשאול עצמו – "מהי השאלה הרחבה ביותר שבכוני לשאול במסגרת מחקר זה?" מטרת המחקר האיכותני היא לבחון (explore) אוסף כללי ומורכב של גורמים סביב תופעה אחת, ולהציג נקודות מבט שונות ומגוון משמעויות אפשריות. ☐ דוגמה לשאלה ראשית: "מה מאפיין את מקצוע ההוראה?"

יש לבחור כמה שאלות משנה. מטרת השאלות הללו היא לצמצם את היקף השאלה הראשית ולמקד את הדיון בה. שאלות המשנה מנוסחות כך שהן יכולות להיתרגם בקלות למידע שאפשר לחלץ בריאיון או בתצפית. ☐ דוגמה לשאלות משנה:

- ☐ כיצד נראה יום טיפוסי בחייו של מורה?
- ☐ אילו מערכות יחסים ייחודיות חווים מורים?
- ☐ מהם האתגרים שערים מורים נאלצים להתמודד בשיעור פרונטלי?

ככלל, שאלות מחקר איכותניות בדרך כלל מתמקדות בתופעות אנושיות כגון: תרבויות, זהויות, או חוויות. מחקר אתנורגפי יתמקד בתרבות ובזהות (של משתתפי המחקר); מחקר פנומנולוגי יתמקד בחוויות (של משתתפי המחקר); מחקר תמטי יזהה ויאפיין תמות שחוזרות על עצמן בנתונים.

שימוש במילות השאלה מה ו-איך מבטא פתיחות לשינויים בהמשך הדרך.
השימוש במילת השאלה מדוע (או מהם הגורמים) פחות מומלץ משום שהוא מרמזת על סיבתיות, גישה שאינה מתאימה למחקר איכותני.

שימוש במילות השאלה מה ואיך מרמז על האפשרות שיש יותר מתשובה אחת,
וכל אחת מהתשובות לשאלות המחקר עשויה להשתנות לאורך הזמן ובהתאם לנסיבות.
לדוגמה:

- מה מאפיין את הזהות המקצועית של מורים?
- אילו תהליכים מתחוללים בקרב תלמידי מגמת היסטוריה לאורך שנת הלימודים?
- כיצד מנהלי בתי ספר חווים את העבודה מול הורי התלמידים?

מילים שאינן מתאימות לשאלות איכותניות:
השפעה, תוצאה (אפקט), גורם, יחס (מלשון יחסיות).
לדוגמה:

1. מה גורם לשביעות רצון גבוהה בקרב מורים?
2. מה היחס בין עליה או ירידה בשכר המורים לבין מידת שביעות רצונם?
3. איזו השפעה יש להקטנת מספר התלמידים בכיתה על שביעות רצון המורים?

מחקר כמותני

מחקר כמותני מבקש לקשור בין הימצאות של תופעות האחת בסמיכות לרעותה. חלק מהמחקרים אף מנסים למצוא קשר לא רק בין ההימצאות של תופעות יחד, כי אם להגיד משהו על הכיווניות שלהן. יש להבחין בין שאלות לבין השערות. שאלות מחקר כמותניות מתמקדות בקשר שבין משתנים מסוימים. השערות מתמקדות בחיזויים של החוקר על ההשפעה הצפויה של משתנה מסוים על משתנה אחר.

- דוגמה לשאלה: האם מחסור בשעות שינה גורם לירידה בהישגי התלמידים?
- דוגמה להשערה: מחסור בשעות שינה גורם לירידה בהישגי התלמידים.

מחקר כמותני עושה שימוש בכלים סטטיסטיים כדי לבחון קשרים בין משתנים. במקרים מסוימים ננסה אף לעלות שלב נוסף ולטעון טענה על כיווניות הקשר, קרי, סיבה ותוצאה. משתנים בלתי תלויים הם הסיבה, ומשתנים תלויים הם התוצאה.

- דוגמה למשתנה בלתי תלוי: מחסור בשעות שינה.
- דוגמה למשתנה תלוי: הישגי התלמידים.

יש להבחין בין סטטיסטיקה תיאורית המבקשת להציג את הנתונים בדרך נוחה, ברורה ונגישה, **לבין סטטיסטיקה היסקית** שמבקשת להסיק מסקנות על הקשר בין משתנים באוכלוסייה.

מחקר כמותי יכול:

- להשוות בין קבוצות.
- לבחון מתאם בין משתנים תלויים לבין משתנים בלתי תלויים.
- לתאר תגובות למשתנה (תלוי, בלתי תלוי או מתווך). לדוגמה:
 - א. השוואה בין קבוצת התערבות לקבוצת ביקורת.
 - ב. סקר שבו מודדים את שני המשתנים.
 - ג. השוואה בין המדדים לפני הניסוי ואחרי הניסוי.

משתנים ממתנים משפיעים על עוצמת הקשר בין המשתנה התלוי למשתנה הבלתי-תלוי. פעמים רבות משתנים דמוגרפיים יכולים לשמש כמשתנים ממתנים. לדוגמה: חוסר בשינה (סיבה/משתנה בלתי תלוי) גורם לירידה בהישגים האקדמיים (תוצאה/משתנה תלוי), אבל ככל שאדם מבוגר יותר אזי השפעה זו מתמתנת (משתנה ממתן).

משתנים מתווכים ניצבים בתווך שבין הסיבה לתוצאה. פעמים רבות משתנים לא דמוגרפיים כגון תפיסות יכולים לשמש משתנים מתווכים. לדוגמה: חוסר בשינה אינו גורם ישירות לירידה בתפקוד האקדמי, אלא הוא גורם ל-*fixed mindset* וזה בתורו גורם לירידה בהישגים.

מתוך:

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Fifth edition. Los Angeles, SAGE, pp. 191–201.